

Між молотом сучасності та ковадлом ідентичності: *випробування класичного п'ятидесятиництва*

Вивчаючи історію зародження п'ятидесятиницького руху та спостерігаючи за його розвитком помітно чимало змін. Молот сучасності доторкається до всього, що тільки здатне змінюватися. Не виключенням є класичне п'ятидесятиництво, яке в умовах неординарних політичних, економічних та релігійних подій піддається випробуванню.

Класичне п'ятидесятиництво — напрям в протестантському християнстві, в якому особливий акцент робиться на святому житті та безпосередньому особистому досвіді спілкування з Богом через хрещення Святим Духом з ознакою інших мов та прояві дев'яти дарів, що надає зібранням особливого натхнення, духовної свіжості та авторитетності. На сьогодні, за різними джерелами, кількість п'ятидесятиників у світі сягає від 450 до 600 млн., що за чисельністю є другою християнською і першою протестантською конфесією. В Україні, станом на 1 січня 2017 р., зареєстровано 2798 громад, які позиціонують себе як християни віри євангельської п'ятидесятиники^[1].

В 1960-х рр. у світовому п'ятидесятництві відбувається розмиття класичного п'ятидесятництва харизматичним нашаруванням. В Україну ці процеси прийшли на декілька десятиліть пізніше. Харизматичний рух тут набуває широкого розповсюдження на початку 90-х років минулого століття з проголошенням незалежності країни і встановленням більш сприятливих умов для діяльності Церкви^[2]. Виникнення харизматичних громад і їхнє поширення стало результатом діяльності вітчизняних та закордонних проповідників, таких як Л. Падун, Д. Масон, С. Аделаджа, Г. Мадава та інших. Його первісне ядро склала молодь євангельських, переважно п'ятидесятницьких, громад, яка, з одного боку, була «незадоволена застиглістю старих форм служіння, обмеженнями, які мали радше радянську, ніж євангельську, природу, ригоризмом (суворістю) й непоступливістю літніх пресвітерів», а з іншого — мотивована можливістю реалізувати власний потенціал, приваблена динамізмом західних харизматичних церков, їхньою сучасністю й активною участю у справах світу як у глобальному, так і локальному масштабах^[3].

Відмінності між класичним п'ятидесятництвом та харизматичним рухом найперше проявились в зовнішніх формах служіння Богу. Однією з причин утворення харизматичних церков у 1990-х — на поч. 2000-х рр. став но-

вий стиль музики. Християни почали активно впроваджувати музичні інструменти, які раніше не використовувалися в церквах: барабани, електрогітари, бас-гітари. Для вітчизняного класичного п'ятидесятництва такий стиль служіння вважався неприйнятним. На цьому підґрунті відбувалися навіть розділення всередині громад. Деякі дослідники й досі не вбачають в цьому якоїсь проблеми чи відступлення, мовляв, тут доцільніше говорити про культурне несприйняття, а не богословське; п'ятидесятники ж, які роблять з цього проблему мають вузьке, консервативне бачення: «Більшість п'ятидесятницьких церков, які голосно моляться, не стали голосно співати, а позицію «тихого віяння вітру», яку раніше щодо них займали баптисти, тепер стали займати щодо харизматичних церков, тільки в контексті музичному»^[4].

Проте, такий погляд є поверхневим, причину ж варто шукати глибше — в духовній, богословській площині^[5]. В церкву ввійшло ціле покоління людей, які вирости в сприятливому релігійно-політичному кліматі, суть якого полягає у відсутності ворожого ставлення до християн та праві вільно сповідувати та поширювати свої релігійні переконання, що дозволило провадити «*тихе й мирне життя*» (1Тим.2:2). Подібний контекст сформував споживацьке мислення — земні благословіння стають очікуваною дією Божою, відбувається «інструмен-

^[1] Релігійні організації в Україні станом на 1 січня 2017 року: [Електронний ресурс] — Джерело доступу: <https://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2017/67269/>

^[2] Боєчко В. Правда про харизму. — Львів: УХМВМ «Добрий самарянин», 2002. — 303 с.

^[3] Віктор Єленський. Глобальний харизматизм в Україні: перші двадцять років // Релігія в Україні: [Електронний ресурс] — Джерело доступу: <https://religion.in.ua/main/761->

[globalnij-harizmatizm-v-ukrayini-pershivdvadcyat.html](https://religion.in.ua/main/761-globalnij-harizmatizm-v-ukrayini-pershivdvadcyat.html)

^[4] Калабський Олександр. Тенденції розвитку музично-співочого служіння у вітчизняному п'ятидесятництві // П'ятидесятництво в Західній Україні: Історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції. / Упоряд. та ред. Мокієнко М. — Рівне: Дятлик М., 2015. — С. 239.

талізація» Бога (намагання використати Його в своїх цілях, задоволенні своїх тілесних та душевних потреб), зібрання перетворюються на місця відпочинку та розваг, зникає необхідність в освяченні та наближенні до Бога, з'являється бажання конкурувати. З метою збільшення чисельності своєї громади, здобуття визнання та похвали серед оточуючих, впро-

споживача, що оцінює «товар», виходячи із власної системи оцінок»^[6]. Задля задоволення потреб людини, максимальної пристосованості до навколишнього світу та усунення причин, які викликають дискомфорт у грішника, з'явилися церкви «орієнтовані на суспільство», «цілеспрямовані», вільні від «непотрібних, стримуючих елементів», «сучасні» та «прогресивні».

У вітчизняному євангельському християнстві набирає силу непомітний на перший погляд процес нерозбірливої «гуманізації» і секуляризації Церкви, тобто змішання духовної і святої культури християн зі світською культурою, яка не має Духу Христового.

ваджуються світські стилі та методи в служінні. Таке розуміння привело до багатьох проблем, зокрема секуляризації і політизації церкви.

Змінюється погляд на основу основ – Біблію. Група апостолів стала командою, Новий Завіт – посібником для лідерства, Павло – грамотним стратегом, Ісус – вмілим маркетологом. Питання істини богослов'я при цьому до уваги не беруться, головним є відчуття, – що й намагаються створити церковні лідери. Олександр Капустин називає це «євангелизмом, орієнтованого на споживання». Причому в хід ідуть другорядні і сумнівні потреби людини: «бажання бути любимим», «реалізація внутрішнього потенціалу», «потреба в спілкуванні», «належна самооцінка». *«Невіруюча людина із грішника, який потребує глибокого покаяння, перетворюється у*

Один із пасторів нещодавно під час виступу на конференції «Пасторство в секулярну епоху» розмірковуючи над темою відкриття нових церков заявив, що головним баченням (рос. «видение») розвитку сучасної церкви є «не додавання, а множення»^[7]. В багатьох країнах на рівні державних церковних об'єднань створюються програми, в яких ставиться ціль за конкретний період часу відкрити певну кількість церков. Успіх та ріст став головним ідолом нашого часу, якому приносяться все нові жертви^[8].

Іван Лещук справедливо зазначає:

«Бурхливі інформаційні річки, що хлинули як з Заходу, так і зі Сходу, принесли слов'янським народам не тільки благословіння і розширення кругозору. Поряд з позитивним впливом спілкування і освіти, в слов'янське середовище були при-

^[5] Христос и культура. Избранные труды Ричарда Нибура и Райн-хольда Нибура. — М.: Юрисг, 1996. — 575 с.

^[6] Капустин Александр. Размышления о современном стиле. // Журнал «Богомыслие», №17. — 2015. — С.51, 54

^[7] Конференція з нагоди 10-ліття Полтавської Богословської семінарії «Пасторство в секулярну епоху», Полтава, 11.05.2018

^[8] Капустин Александр. Размышления о современном стиле. // Журнал «Богомыслие», №17, 2015. — С.52

внесені нові духовні вчення, нові стилі і форми прославлення Бога, які не мають нічого спільного з побожним і смиреним поклонінням Богу в душі та в правді. Процес обманної харизматизації захлеснув своїми «гіркими водами» багато напрямків протестантизму, породжуючи пусте благочестя і позбавлені сили, духовно невірнорозважене християнство»¹⁹¹.

Не можливо не погодитись з автором, що у вітчизняному євангельському християнстві набирає силу непомітний, на перший погляд, процес нерозбірливої «гуманізації» і секуляризації Церкви, тобто змішання духовної і святої культури християн зі світською культурою, яка не має Духу Христового. І що подібне змішання з просякнутим гріхом та окультизмом звичаями і вдачами світського гуманізму приводить Церкву до поступового духовного зараження.

Ще у 1998 р. п'ятидесятницьке братство Рівненщини висловило своє занепокоєння з приводу ситуації, що сталася. В офіційному листі (за підписом 23 пресвітерів), який направили до керівництва Союзу, очолюваного М.А. Мельником, перераховувались питання, які «чинять в церквах багато неспокою», зокрема, зазначалося:

«...інформація, якою ми володіємо, це тільки видима частина того айсбергу нечестя і беззаконня, який спокійно гойдається на хвилях нашого союзу...

Яким поясненням з Євангелії Ви, як єпископ України, оправдаєте зустріч Нового Року у веселій компанії не існуючих в житті Діда Мо-

¹⁹¹ Лещук Иван. Лабиринты духовности. Экология духа 2. — Смирна, 2008. — 328 с.

¹⁹² Звернення обласного об'єднання ХВЕ до правління ВСЦХВЕП, 1998 р.

роза і Снігурки, на фоні «Священного дерева» — дбайливо і майстерно прикрашеної ялинки? В той час, коли і Слово Боже, і Дух Святий тепер, як ніколи говорить нам про освячення, очищення, про те, щоб ми «відділились, не торкались нечистого», щоб «не любили того, що в світі»... Як пояснити дії студентів, які записали свої гріхи за минулий рік на папірцях і кинувши їх до коробки-труни, спалили? Це завтрашні духовні працівники, які можливо і очолять наші церкви...

...З чийого «благословіння» в Київському біблійному інституті ведуть колективні перегляди світських телепередач, в яких беруть участь і самі духовні наставники? Про яке християнське духовне збагачення може йти мова?... Була Здолбунівська обласна п'ятидесятницька конференція, яка засуджувала телевізійні перегляди і були розіслані звернення по церквах всієї області; було рішення обласної пресвітерської Ради, яка продублювала здолбунівське рішення; були районні бесіди, де йшла виховна робота серед членів церков.

...З чієї згоди в КБІ введено урок прославлення? Де по принципу «не вмієш-научим», «не хочеш-заставим» нав'язується горезвісна харизматія, яка ділить, руйнує церкви, приносячи соблазн і біду»¹⁹².

Лист закінчується застереженнями і попередженнями, в разі не виконання яких, регіональне братство вдаватиметься до рішучих дій.

На перший погляд, висунуті звинувачення видаються дивними та такими, що зовсім не стосуються якихось фундаментальних змін у євангельському християнстві. Проте, вивчаючи характер світового п'ятидесятницького

руху і постійні загрози та небезпеки, з якими доводилося йому зустрічатися, стає зрозумілою занепокоєність, викликана появою подібних явищ. До того ж, впродовж кількох десятиліть позиція керівництва ХВЄ відносно багатьох питань щодо одягу, поведінки християн, повторних шлюбів, чи в питаннях практичного служіння Богу була часто досить суворою та однозначною. Вкінці 90-х років на членських зібраннях та обласних пресвітерських радах на порядку денному стояли такі питання, як «Сповідь і шлюб», «Не справедлива харизматія (завивки, обручки, телевізори)», «Повага до пастора місцевої церкви», «Повторні шлюби»^[11], «Побожність та благочестя». Телевізорів у своїх будинках віруючі зазвичай не мали, «адже у світських телепередачах безсоромно глядачам нав'язується еротика, секс, сімейна зрада, а нечистотна реклама пропонує жінкам різні способи попередження вагітності, в бойовиках суперлюдина все трощить, ламає, руйнує, річкою ллється кров — це гріх».

У 2000 р. Перша Одеська Церква ХВЄ до голови Союзу М. Паночка направляє відкрите звернення, де більш детально описується глибина проблеми:

«Перша Одеська Церква ХВЄ, яка являється першою громадою на Україні серед церков Союзу ХВЄ, відчуває глибоку тривогу за майбутній духовний напрям нашого братства в практичному служінні Богу. Ми занепокоєні тим, що процес секуляризації Церкви, а також процеси політизації і театралізації

Церкви набирають силу. Театралізація богослужінь і світські стилі музикально-співочого виконання (диско, реп, джаз та ін.) пропонуються християнам, як сучасні методи євангелізації і прославлення Господа, направлені на підняття авторитету Церкви і посилення впливу на невіруючих. Світський зовнішній вигляд і стиль поведінки християн — як прояв благодаті і повної свободи у Христі від букви закону. Сучасна політизація Церкви — як відстоювання прав християн, хоча в сутності голоси віруючих і їхнє членство в політичній партії використовуються для посилення позиції тої чи іншої партії. Християни непомітно заражаються духом «прагматизму», тобто нерозбірливим стремлінням до того, що приносить швидкий видимий успіх. В результаті, деякі віруючі потрапляють в сітки світського, меркантильного духа, в стороні від Божих моральних стандартів і принципів, в погоні за високими показниками масового навернення і кількісного росту громад. На наш погляд, особливо яскраво відступлення від істини проявляються в сучасних стилях і формах проведення богослужінь, що приводить Церкву до духовного зараження хибним харизматичним духом, служить спокусою і каменем спотикання як для багатьох християн, так і для невіруючих, являється причиною різномудства і розділень між віруючими. Смирненне поклоніння Богу в душі і істині поступово замінюється шумними, емоційно-плотськими зібраннями, які носять розважальний характер з театральними представленнями, оплесками, похитуванням тіла і навіть танцями. На молитовних служіннях спостерігається безладне покладання рук

[11] З протоколу обласної пресвітерської ради від 12 серпня 1997 р., Рівне.

[12] Відкрите звернення Першої Одеської Церкви ХВЄ правлінню ВСЦХВЄП, 1 червня 2000 р. Одеса.

один на одного, практикуються хаотичні молитви про хрещення Святим Духом, падіння на підлогу і т.д. Все це викликає смуток і томління духа у тих християн, які практично відчувають реальну і істинну силу та владу Святого Духа... Як нам відомо, подібну тривогу і побоювання переживають і інші Церкви нашого братства. На жаль, навіть деякі священнослужителі широ вірять в нереалізовані на практиці (утопічні) ідеї побудови «християнського суспільства», забуваючи слова Христа, що Царство Його «не звідси», що Він створив Церкву, а не «християнське суспільство». Часто, віруючі не витримують спокуси ні політичною владою, ні владою вигаданого «авторитету Церкви», позбуваючись реальної присутності і дії Господа. Вічну Славу Бога міняють на тілесну славу і людські нагороди. І відступає Сила і Слава Всевишнього від народу Божого, залишається лиш духовна пустота храму, яка заповнюється людськими проявами і заблудженнями»^[12].

Братство Одещини вимагало на всеукраїнській конференції розглянути ряд хвилюючих питань, а саме:

- 1) політизація церкви;
- 2) поєднання театру і церкви;
- 3) надання особливого значення в богослужіннях «групам прославлення»;

^[12] Відкрите звернення Першої Одеської Церкви ХВЄ правлінням ВСЦХВЄП, 1 червня 2000 р. Одеса.

^[14] Лещук Іван. Церковний конформизм: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <https://www.proza.ru/2014/01/08/237>

^[15] Лещук Іван. Искушение свободой // Международная Христианская газета, ноябрь 2006: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.titel.ru/cz-archive/archive/november06/tochka-zrenia.html>

- 4) масові оплески і похитування;
- 5) «музичні молитви»;
- 6) відхилення від біблійних стандартів скромності і пристойності у зовнішньому вигляді;
- 7) запровадження «християнських» нагород та похвальних знаків тощо. Закінчується вищезгадане звернення перерахунком спроб достукатися і бути почутим, але, як вони пишуть, «і в цьому випадку наш висупт лишився «голосом, що кличе в пустині»^[13].

Усі ці вищезгадані прояви (хибні пророчтва і видіння («мрії серця»), «музичні молитви», театралізація богослужінь, світські стилі музики, «падіння», «тілесні вправи» (танці, хитання, оплески) та інші «душевні технології»), хоч і є привабливими для оточуючих, слід віднести до категорії «водозборів полонаних, що води не тримають» (Єр.2:13). Іван Лещук доповнює цю категорію світськими принципами управління (лідерства), церковним бізнесом, соціальною несправедливістю в церкві (упередженість, привілеї для багатих і знатних, вчення про процвітання) та іншими негативними явищами, запозиченими із світської культури^[14]. В основу таких лжедуховних течій положено хибне знання, яке продукується пихатістю і корисливістю людського серця, і яке зміщає до невпізнання акценти у віровченні Біблії. Таку думку висловлює Білл Буркетт в своїй праці «Видимый христианин»:

«Захоплення церковних лідерів модною теорією, що «ми повинні робити все можливе, щоб утримати в церкві нашу молодь», викликало цілу хвилю компромісів, що призвело до відхилення цілих трьох поколінь в церкві від серйозних

шукань молитви і досконалості святості в страху Божім...»^[15].

Деякі історики помічають таку закономірність: будь-які пробудження, які коли-небудь з'являлись в історії, повністю згасали в третьому поколінні. Якщо батьки були очевидцями тих подій, то їхні внуки про ці події знають лише з історичних джерел та усних розповідей. Оскільки основу багатьох теперішніх церков складає саме третє і наступне за ним покоління, сьогодні, як ніколи, потрібно звернутися до історії, аби дізнатися корені та фундаментальні риси п'ятидесятницького руху.

1. Корені п'ятидесятництва вказують на Рух Святості

◆ Як зазначає американський дослідник Д.А.Гарден в своїй книзі «П'ятидесятницькі церкви Америки», перша проп'ятидесятницька церква відносилась до Руху Святості (Движение Святости) і складалася із «незадоволених методистів і баптистів в східній частині штату Тенесі і в західній частині Північної Кароліни»^[16]. Рендлі Стівенс (Randall Stevens) в статті «Assessing the roots of Pentecostalism: A Historiographic Essay»^[17] простежує корені п'ятидесятництва і руху Святості, який виражав соціальну і богословську незадоволеність нижчого і середнього класу суспільства. Прихильники цього руху засуджували відсутність благочестя в основних деномінаціях і відсторонювались від розростаючого багатства і

розкоші в своїх церквах; не бажаючи залишатися в «mainline churches», вони засновували нові релігійні громади. Пробудження «святості» викликало спрагу «хрещення Духом» (зодягнення в силу для переможного життя) і інших дарів Новозавітної церкви, таких як зцілення і пророцтво. Реймод Дж. Каннінган, Дональд Дейтон, Вінсон Сінан, вивчаючи корені п'ятидесятницького руху, також простежують його зв'язок з рухом Святості^[18].

Як бачимо, головним бажанням шойно розкаяного грішника було жити біблійним, святим життям. Ця думка активно звучала в проповідях, збірках та періодичних п'ятидесятницьких виданнях. Сьогодні в сучасному п'ятидесятницькому русі тема про освячення відійшла на другорядний план, все менш актуальними стають проповіді про атрибути Бога (такі як святість, гнів, ревність, вірність, справедливість), про необхідність зречення свого «Я», «розп'яття гріховної природи» тощо. Відкидається одна з головних умов всієї доктрини спасіння – освячення. В багатьох церквах відсутній досвід провадження святого життя, адже змінено стиль служіння і методи будівництва духовного храму.

2. Головний принцип побудови зібрань – дія дарів Святого Духа

◆ Одним із основних принципів побудови п'ятидесятницьких зібрань була дія дарів Святого Духа. У таких зібраннях випромінювалося незви-

^[16] Гарден Д.А. Пятидесятнические церкви Америки. – Мериленд, 1957.

^[17] Randall J. Stevens Assessing the roots of Pentecostalism. AAssessing the roots of Pentecostalism. A historiographi essay: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://are.as.wvu.edu/pentroot.htm>

^[18] Ю.Т. Тулянская. Наследие кальвинизма в пятидесятническом движении: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: http://humanist21.kgasu.ru/files/N5-N5_Tulianskaia_YT_GN..pdf

чайне світло, яке просвічувало кожну присутню людину, втішаючи її чи приводячи до усвідомлення своєї провини і покаяння. Лише один вірш апостола Павла широко ознайомлює нас з цим духовним світлом, що чинило унікальний ефект на грішника:

«і так таємниці серця його виявляються, і так він падає ницьма і вклоняється Богові й каже: Бог справді між вами!» (1 Кор.14:25). Такими були результати проявлення духовних дарів в зібраннях. Як пише Дональд Джі,

«Оскільки духовні дари є надприродні і божественного походження, тому вони є постійною маніфестацією Духа та постійним, стимулюючим нагадуванням про Його присутність і силу. Служіння лише природними талантами не може зробити такого ефекту. Природний дар дуже часто звертає увагу людини на себе та прославляє ту людину, котра має якийсь талант. А справжнє служіння духовними дарами обминає людину і прославляє Бога»^[19].

Саме тому в таких зібраннях постійно відчувалася духовна свіжість і велика сила духовної напруги, без будь-якого порожнього стремління до різних новинок ради якоїсь сенсації, а нагадування про постійну Божу присутність та силу в зібраннях спонукало християнина до святого та побожного життя. Відсутність прояву надприродної складової в зібраннях розмиває п'ятидесятництво, до невпізнання зміщає його богословські кордони, загрожує його ідентичності і, як наслідок, сповільнює його розповсюдження.

Прояви надприродних дарів Духа є вкрай необхідними для Церкви у всі

^[19] Дональд Джі. Відносно Духовних Дарів. – Торонто, 1986 р. – 150 с.

^[20] Дональд Джі // «Благовісник». – №3. – 2016.

часи, навіть тоді, коли, здавалося б, «весь світ вірить у християнську правду». Адже, навіть у формально християнських країнах є багато невіруючих людей. Незважаючи на сильну інтелектуальну підготовку проповідників та їхні ораторські таланти, є багато таких, які ніколи не відкриють свого серця для прийняття Євангелії, якщо не побачать проявлення надприродної сили. Ранні п'ятидесятницькі періодичні видання рясніли тисячами свідощів про фізичне зцілення, екзорцизм (вигнання демонів), стверджуючи їх як добру вістку для бідних та хворих. Ці явища слугували ключем до дверей сердець, допомагаючи прийняти Євангелію невіруючим людям. «Духовні дари призначені для Церкви і є знаряддям для спасіння невіруючих. Вони призначені для Церкви як ознаки, які допомагають проповідувати Євангелію. Їхня функція – привертати увагу людей до Слова Божого й підтверджувати сказане проповідником певними ознаками»^[20].

3. Умова членства – відділення від світу

◆ Все більше неактуальними стають рамки, які обмежують гріховну природу християнина, та дисциплінарні покарання. Замість докору про гріх ми щодня чуємо знайомі вислови про те, що «тебе любить Ісус», «ти повинен прославляти Господа», говорити «Алілуя», на влучну фразу проповідника відповідати оплесками, чи піднятою рукою з викриком «Амен». Таке середовище ідеально підходить для задоволення капризів новонавернених, але унеможливує процес подальшого духовного зростання. Коли Церква обирає неправильну чи неадекватну модель, її моральна сила слабшає.

Християнам властиво захоплюватися модами, звичаями чи традиціями, проте вони, народжуючись з гори, одразу «змінюють» своє громадянство. Коли Авраам вийшов з своєї батьківщини, він був названий «євреєм» – людиною, яка «перейшла» з іншого берега річки. Тутешні бачили в ньому чужинця, який мав інші звичаї відносно їжі, одягу, манери розмовляти і т.д. Тобто однією із умов було відділення від світу, його розумінь, звичаїв і цінностей, *«бо все, що в світі: пожадливість тілесна, і пожадливість очам, і пиха життєва, це не від Отця, а від світу»* (Іван. 2:16).

Впродовж історії свого існування Церква по відношенню до світу виробила чотири моделі стосунків^[21]. Найбільш ранньою була **модель відділення**, згідно якої Церква стояла на позиції відділення від світу, протиставляючи Царство Боже царству цьому світу (прообраз Ноевого ковчега, Авраама чи Мойсея, який вийшов з Єгипту). На зміну їй прийшла **модель ідентифікації** (прообраз Йосипа, який облаштувався в Єгипті), що передбачає пристосування до світу, некритичне прийняття світських практик і підходів. В результаті Церква втратила пророчу роль, світ почав впливати на Церкву, а не Церква на світ. Та чим більше вона ставала схожою на світ, тим менше його цікавила. В контексті останніх подій нової актуальності набирає **модель перетворення** – прагнення трансформувати не тільки життя окремих людей, але й культуру та країну в цілому, побудувати так зване «християнське суспільство». Проте ця модель приречена на невдачу, адже вона не враховує

зісутність людської природи, та необхідність відродження кожної людини в окремоті (приклад запровадження адміністративних санкцій Жана Кальвіна в Женеві). І, нарешті, сформулась четверта **модель втілення**, яка передбачає наступний лейтмотив: у світі, але не від світу. У ній синтезуються три попередні моделі: від моделі відділення запозичується принцип відділення від зла у світі; від моделі ідентифікації – ідентифікація себе з людьми у світі (їхніми проблемами, болями, переживаннями); від третьої – прагнення трансформувати культуру в середині. Перша модель добре існувала в умовах гоніння, але в умовах сучасної свободи віросповідання та широких можливостей для проповіді Євангелії є не ефективною, оскільки має на меті перш за все самозбереження, і не завжди дозволяє вплинути на інших. Наступні дві моделі також не можуть бути прийнятними для класичного п'ятидесятництва, адже одна з них є небезпечною для Церкви взагалі, а інша – утопічною. І лише остання, модель втілення, в умовах сучасного розвитку країни може стати для п'ятидесятництва успішною та досить ефективною.

4. Орієнтованість на вічні цінності

◆ Однією з особливостей харизматичного руху є «теологія процвітання», яка активно поширилася у ХХ ст. в США. Одним із перших її підтримав німецький філософ і соціолог кінця ХІХ ст. Макс Вебер. Так, у своїй книзі «Протестантська етика і дух капіталізму» він відзначає, що кожен християнин повинен мати успішний бізнес і жити в достатку, що християнство не є релігією бідних та знедолених, це – релігія успішних і багатих людей.

[21] Мокієнко Михайло. Місія Церкви в наш час // Конференція для молодіжних керівників. – Рівне, 2018.

Ще в минулому столітті серед вітчизняних євангельських віруючих «теологія процвітання» різко осуджувалась. Тут, навпаки, через переслідування релігії, віра християн була орієнтована на вічне, земля вважалась «чужою стороною», людина на ній — мандрівником. Ці думки звучали чи не у кожному зібранні під час про-

засоромити сильне, і простих світу, і погорджених, і незначних вибрав Бог, щоб значне знівечити, так щоб не хвалилося перед Богом жадне тіло» (1 Кор.1:26-29).

Немало людей з радістю свідчили про те, яких великих успіхів вони досягли в світі, але коли «Бог їх покликав», вони все залишили.

Варто розуміти, що в дійсно духовному служінні Богу завжди виражається гармонія розуму і почуттів, знання та досвіду, духовних стремлінь, звичайних і надприродних переживань. Тому потрібно міркувати над формами вираження духовності, приймаючи до серця тільки те, що тверезо в світлі Святого Письма і служить на користь домобудівництва Церкви Христової.

повіді, у віршах та піснях. На початку 90-х рр. такі пісні набули великої популярності серед віруючих і стали загальновідомими гімнами:

«Земля, я здесь временный житель, Земля, мне недолго здесь жить... Так и знай, Земля, так и знай, Земля — я покину уж скоро тебя», або ж «Ах, земля, чужая сторона — чуть обжитый уголок Вселенной. О другом Отечестве узнав, мы идем к нему без сожаленья».

Відношення до матеріальних багатств було насторожене. Якщо проповідувалось про Божі благословіння, то в першу чергу малися на увазі благословіння духовні. Проповідник не соромився називати себе бідною людиною, навпаки, дехто навіть часто згадував про це, цитуючи місце із Біблії:

«Дивіться бо, браття, на ваших покликаних, що небагато-хто мудрі за тілом, небагато-хто сильні, небагато-хто шляхетні. Але Бог вибрав немудре світу, щоб засоромити мудрих, і немічне світу Бог вибрав, щоб

З настанням покращення економічної ситуації в країні, багато християн починали розуміти, що матеріальні блага також є Божими благословіннями; дехто заходив ще далі, мовляв, матеріальний стан напряду залежить від духовності людини, що справжній християнин має бут успішний у всьому, бо Бог бажає вилити на своїх дітей «повноту благословіння». Якраз в цей час активно поширюється «теологія процвітання», яка прийшла із Заходу і вже давно зазнала там широкого розповсюдження.

Останнім часом західні церкви, які прийняли «теологію процвітання» ще в минулому столітті, переживають нині духовну кризу та розчарування. Так, в 2014 р. пастор церкви «Слово Життя» Ульяф Екман відмовився від «теології процвітання» і залишив церкву; Бенні Хін в лютому 2018 р., у зв'язку зі смертю знаменитого євангеліста Біллі Грема, визнав, що інколи він «досить далеко заходив, звіщаючи цю помилкову Євангелію», але тепер у

65-літньому віці зрозумів, що в молодості він «був під впливом проповідників, які вчили тому, чого хотіли»^[22]. Проте, в Україні спостерігається тенденція щодо вкорінення постмодерністської «теології процвітання» в традиційному християнстві, зокрема в класичному п'ятидесятництві. Деякі дослідники стверджують, що «Євангелія процвітання» проникла навіть в окремі консервативні п'ятидесятницькі церкви^[23].

5. Гостре есхатологічне очікування

◆ П'ятидесятницький рух разом із вченням про «хрещення Духом» відродив вчення про скорий прихід Христа. Масове злиття Святого Духа на землю тлумачилось ними як виконання пророцтва Йоїля про останній час: «*І буде останніми днями, говорить Господь: Я виллю від Духа Свого на всяке тіло*» (Дії.2:17). Ні в кого не викликало сумнівів, що християни жили в «останні дні останнього часу». Ці відчуття особливо підсилились наприкінці ХХ ст., після розпаду могутньої атеїстичної держави СРСР та на рубежі нового тисячоліття.

Проте з настанням 2000-х рр. есхатологічна парадигма різко змінилася. Саме в цей час з'являються «із насмішками глузії», які відкинули вчення про близький Прихід Христа, мовляв: «*Де обітниця Його приходу? Бо від того часу, як позасинали наші батьки, усе залишається так від початку творіння*» (2Петр. 3:4,5). Мовою Біблійної

притчі, настає період, коли «молодий забаривсь» (Матв. 25:5) і всі сподівання та очікування Його близького приходу розвіялись. До початку нового тисячоліття серед віруючих активно звучали думки та проповіді про близький Другий Прихід Христа. Пригадуються слова досить популярної у ті часи пісні, в якій передавався тогочасний настрій християн: «*Две тисячи лет почти на исходе, жизнь на планете к закату идет... Скоро, скоро, скоро во славе Он придет*», а далі лунали застереження про важливість підготовки до цієї зустрічі, щоб була не запізнитися. Чи не щотижня через християнські радіопередачі звучала мелодія пісні «Я вірю прийде судний день», нагадуючи слухачам про скорий прихід Христа. Але згодом, побачивши, що «пан забарився прийти», раби «*зачали бити товаришів своїх, їсти та пити з п'яницями*» (Матв. 24:49) — іншими словами, зачали провадити легковажне, подвійне життя, а в довіреному паном домі влаштувати розваги та концерти, що в свою чергу, привело до негативної репутації дому пана і, як наслідок, його поступового опустошення. Адже, коли втрачається стан гострого есхатологічного очікування — в громадах спостерігається духовне охолодження, безпечність, втрата сили та моральне розтління.

Викликає занепокоєння той факт, що на богословському рівні, на рівні богословських видань, публікацій і досліджень, на рівні проповідей і наставництва, на рівні програм семінарій і учнівства в цілому — все менше обго-

^[22] Leonardo Blair. Televangelist Benny Hinn Admits Going Too Far With Prosperity Gospel in Wake of Billy Graham's Death: [Електронний ресурс] — Джерело доступу: <https://www.christianpost.com/news/televangelist-benny-hinn-admits-going-too-far-with-prosperity-gospel-in-wake-of-billy-grahams->

death-219011/?utm_source=newsletter

^[23] Дмитрук І. Концепція «теології процвітання» як суспільно-філософської доктрини новітньої форми п'ятидесятництва // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. — 2014. — № 18. — С. 152.

ворюється дана тематика і все виразніше звучать в докір віруючих слова «і не думали» (Матв. 24:39).

Другий Прихід Христа не являється сьогодні топовою темою лідерських самітів, богословських форумів і пасторських конференцій, не дивлячись на те, що цією темою пронизаний увесь Новий Завіт, це розуміють навіть деякі політики, наприклад, Беньямін Нетаніягу має свою «богословську» позицію, коли говорить «прийшов час» відносно визнання США Єрусалиму столицею Ізраїлю. На жаль, в Україні в євангельському середовищі змінюється есхатологічна парадигма, втрачається інтерес до вчення про останній час.

Чимало сучасних церков зробили символами своєї релігії розваги. Аналізуючи стан Лаодикійської та Філадельфійської церков, неважко помітити, що в описанні проблем, про які ми згадуємо, Дух Святий багато віків тому попереджав про цю небезпеку для церкви. В її життєвих цілях основне – пошук благословіння чи так званого життя з надлишком, про що говорять її власні слова: «*Я багатий, розбагатів і не маю потреби ні в чому*» (Об. 3:17). Однак, це лише розмови про життя з надлишком, оскільки насправді церква цього не має і при цьому не розуміє свого трагічного стану (Об. 3:18). Вона була цілковито впевнена у наявності благословінь, бо для цього, безумовно, були якісь підстави, чи щось таке, що сприймалося як велике Боже благословіння. А слова «*мазю для очей намасти очі, щоб бачити*» (3:18), без сумніву, вказують на стан церкви в Лаодикії, що

^[24] Білл Буркет. Чим небезпечна лжецерква ч.1 // «Євангельський голос», – №1 (169). – 2010. – С. 13-20.

прямо пов'язаний зі втратою духовних орієнтирів, вибору облудних цілей і пріоритетів у її слідуванні за Господом. Як пише Білл Буркет, таке збочення сталося через заміну євангельських цілей на земні цінності ілюзорного процвітання:

«Лаодикійська церква задовольняється забавами, сміхом, вечірками, іграми і постійним «євангельським» звеселянням. Навіть особисті свідчення і служіння церкви заразились абсолютно новим способом проповіді Євангелія, який не має ні каплі схожості з помазаною проповіддю істини»^[24].

Цю думку підкреслює і Е.У. Тозер, аналізуючи стан Церкви кінця ХХ ст.:

«Без всякого оголошення, непомітно для більшості, увійшов в сучасні християнські маси новий хрест. Він схожий на старий, але в той же час відрізняється від нього; схожість між ними поверхнева, різниця ж – фундаментальна. З цього нового хреста випливає і нова філософія християнського життя, а з нової філософії виходить нова євангельська практика – нові види зібрань і нові способи проповіді. Цей новий євангелізм використовує ті ж самі слова, що і старий, але зміст і акценти у нього зовсім інші»^[25].

Те, про що Дух Святий попередив народ Божий на прикладі Лаодикійської церкви ще на зорі християнства, прийшло як спокуса Христової Церкви через харизматичні рухи з проникненням ідеї успіху в розум Божих дітей і розповсюдження цього, чужого Євангелії, способу мислення, принесеного на духовний ґрунт зі світу

^[25] Тозер Е.У. Старый и новый крест: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.blagovestnik.org/archives/sermons/b00064.htm>

бізнесу^{126]}. Для багатьох людей харизматичний рух став альтернативою п'ятидесятницького, оскільки сприймається ними, як більш сучасний, доступний та «легкий» спосіб служіння Богу. Класичне п'ятидесятництво піддається випробуванню, знаходиться в активній боротьбі за свою ідентичність.

Отож, підсумовуючи вище сказане, сформулюємо деякі проблемні питання, які потребують подальшого осмислення, аби класичне п'ятидесятництво не втратило власної ідентичності.

Найперше, варто піддати критичній оцінці такі явища, як:

- політизація Церкви;
- перетворення зібрань у театр чи дім розваг;
- масові оплески та похитування тілом;
- надання особливого значення в богослужіннях «групам прославлення», які фактично являються групами емоційно-тілесної підзарядки і «заведення» як слухачів, так і самих учасників богослужіння;
- молитви під натхненням музики, а не Святого Духа;
- відхилення від біблійних стандартів скромності і пристойності в зовнішньому вигляді;
- введення «християнських» нагород і знаків слави (грамоти, медалі, значки і ін.) і вручення їх не лише християнам, але і людям «нічого не значущим» в Церкві (невіруючим);
- «Євангелія процвітання»;
- євангелізм, орієнтований на споживання;

- гонитва за успіхом та ростом церкви;
- світські методи в служінні Богу.

Ці явища з'являються тоді, коли Церква занурюється в культуру свого часу і більше не може протистояти переважаючому злу.

Натомість, варто звернутися до пошуку фундаментальних рис, які притаманні класичному п'ятидесятництву: стремління до святості (освячення), зодягнення силою «згори», використання в зібраннях дев'яти дарів Святого Духа (підкування про надприродну складову руху), відділення від світу, орієнтованість на вічні цінності, гостре есхатологічне очікування тощо. П'ятидесятники все ще мають чітку і яскраво виражену особливість, але відкритим залишається питання: чи їхнє доктринальне лезо настільки ж гостре тепер, як це було століття тому? Необхідно розуміти, що запровадження небажаних рис в п'ятидесятницькому русі, чи втрата йому притаманних, призведе до втрати його власної ідентичності, зійшовши, у першому випадку, на рейки харизматиї, у другому ж – баптизму.

Разом з тим, борючись з лжедуховністю, відкидаючи усе плотське (душевне, людське), світське чи окультне, не варто забувати про надприродну складову п'ятидесятницького руху, раціоналізувати віру та відкидати усе емоційне і надприродне в служінні Богу. Адже віра повинна бути основана «не на мудрості людській, але в силі Божій», а проповідь «не в словах переконливих людської мудрости, але в доказі духа та сили» (1 Кор.2:4,5). Варто розуміти, що в дійсно духовному служінні Богу завжди виражається гармонія розуму і почуттів, знання та досвіду, духовних стремлінь, звичайних і надприродних переживань. Тому

^{126]} Білл Буркет. Чим небезпечна лжецерква, ч.2 // «Євангельський голос». – №4 (168). – 2009. – С. 28-33.

потрібно міркувати над духовними проявами і формами вираження духовності, приймаючи до серця тільки те, що тверезо в світлі Святого Письма і служить не на шкоду, не спокусою, а на користь домобудівництва Церкви Христової.

Бібліографія

- Leonardo Blair. Televangelist Benny Hinn Admits Going Too Far With Prosperity Gospel in Wake of Billy Graham's Death: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: https://www.christianpost.com/news/televangelist-benny-hinn-admits-going-too-far-with-prosperity-gospel-in-wake-of-billy-grahams-death-219011/?utm_source=newsletter
- Randall J. Stevens Assessing the roots of Pentecostalism. A historiographi essay: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://are.as.wvu.edu/pentroot.htm>
- Білл Буркет. Чим небезпечна лжецерква. Ч.1 // Журнал «Євангельський голос», №1 (169), 2010. – С.13-20.
- Білл Буркет. Чим небезпечна лжецерква, Ч.2 // «Євангельський голос», №4 (168), 2009. – С.28-33.
- Боечко В. Правда про харизму. – Львів: УХМВМ «Добрий самарянин», 2002. – 303 с.
- Відкрите звернення Першої Одеської Церкви ХВЄ правлінню ВСЦХВЄП, 1 червня 2000 р., Одеса, 2000.
- Гарден Д.А Пятидесятнические церкви Америки. – Мериленд, 1957.
- Дмитрук І. Концепція «теології процвітання» як суспільно-філософської доктрини новітньої форми п'ятидесятництва // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – 2014. – № 18. – С.152.
- Дональд Джі // «Благовісник». – №3. – 2016.
- Дональд Джі. Відносно Духовних Дарів. – Торонто, 1986 р. – 150 с.
- Еленський Віктор. Глобальний харизматизм в Україні: перші двадцять років // Релігія в Україні: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <https://religion.in.ua/main/761-globalnij-xarizmatizm-v-ukrayini-pershi-dvadcyat.html>
- З протоколу обласної пресвітерської ради від 12 серпня 1997 р., Рівне.
- Звернення обласного об'єднання ХВЄ до правління ВСЦХВЄП, 1998 р.
- Калабський Олександр. Тенденції розвитку музично-співочого служіння у вітчизняному п'ятидесятництві // П'ятидесятництво в Західній Україні: Історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції. / Упоряд. та ред. Мокієнко М. – Рівне: Дятлик М., 2015. – С.239.
- Капустин Александр. Размышления о современном стиле. // Альманах «Богомыслие», №17. – 2015. – С. 50-68.
- Лешук Иван. Испытание свободой // Международная Христианская газета, ноябрь 2006: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.titel.ru/cz-archive/archive/november06/tochka-zrenia.html>
- Лешук Иван. Лабиринты духовности. Экология духа 2. – Смирна, 2008. – 328 с.
- Лешук Иван. Церковный конформизм: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <https://www.proza.ru/2014/01/08/237>
- Мокієнко Михайло. Місія Церкви в наш час // Конференція для молодіжних керівників, Рівне, 2018.
- Релігійні організації в Україні станом на 1 січня 2017 року: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <https://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2017/67269/>
- Тозер А.В. Зразкова Церква // Буклет Тозер Е.У. Старый и новый крест: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.blagovestnik.org/archives/sermons/b00064.htm>
- Тулянская Ю.Т. Наследие кальвинизма в пятидесятническом движении: [Електронний ресурс] – Джерело доступу: http://humanist21.kgasu.ru/files/N5-N5_Tulianskaia_YT_GN..pdf
- Франчук В. Просила Россия дождя у Господа. – К.: Світанкова Зоря, 2001. – Т.1 – С. 452.
- Христос и культура. Избранные труды Ричарда Нибура и Райн-хольда Нибура. – М.: Юристь, 1996. – 575 с.